

proves doloroses no enfortissin la nostra convicció de tornar a ser, aquesta convicció que es manifesta avui a través de la vostra presència. Recordem-nos que en tots els temps l'adversitat ha esdevingut pedra de toc; davant d'ella han caigut els qui no mereixien la glòria d'un canvi; els qui la mereixien, el dolor no ha fet més que enfortir-los. No oblidem, sobre tot, si algú desmaia en la constància del dogall, aquesta veritat que ha esdevingut norma d'homes i de pobles.

Un exili llarg com és el nostre invita, necessàriament, a la reflexió. Jo no he pogut lliurar-me d'aquesta influència; per això us demano que em permeteu la breu exposició d'un pensament que m'ha seguit al llarg d'aquets últims mesos.

Després del redreçament nacional, a la dinovena centúria, Catalunya lliscava suaument, massa suaument potser, pel camí de la seva evolució redemptora. Per aquest camí d'història, la nostra generació havia deixat endarrera i algú de nosaltres l'havia oblidat, el mestratge d'uns definidors de tot allò que inquietava als nostres pares i que s'havia intentat determinar amb modismes nous: "provincianisme", "federalisme", "catalanisme", "regionalisme". Per a nosaltres, interpretats i interpretadors, "La Nacionalitat Catalana" d'en Prat de la Riba va representar la veritat filosòfica de tot aquell procés de consciència nacional. La nostra generació va assimilar tan bé aquella obra que arribàrem, a través d'ella, a un límit de formació.

I en aquesta generació, amics, no sols hi havia la tendència exclusivament nacionalista; hi havia, també, i el grup inicial i heterogeni de l'Esquerra ho evidència, l'home batallador que no acceptava la monarquia borbònica, el sortit del federalisme pimgallià i, en conjunt, el que tenia una ànsia de renovació que Esquerra Republicana de Catalunya interpreta en una harmonia que va superar l'optimisme dels seus fundadors. Això, amics, ha constituït sempre un orgull nostre i pot ser encara una lliçó per aplegar en un dia proper el conjunt dels qui estan junyits a una tirania que després de fracassar amb el procediment del martiri, vol fer arma del petit afalac.

A la fi podíem dir el que érem i a què aspiràvem. Però aquesta voluntat i aquesta aspiració va accentuar el recel de Castella. Polítics de l'Espanya castellana van denunciar el perill d'aquell programa polític revolucionari que trencava l'estatisme de l'Espanya borbònica després d'haver fet emmudir Catalunya, per la força de les armes, el 1714. No van comprendre, no va comprendre Espanya fins l'adveniment de la República, que aquell programa representava un millorament, una reacció contra l'estatisme rutinari d'aquella altra Espanya suïcida que després de destruir-se ella mateixa en les anomenades guerres constitucionalistes, havia perdut els últims retalls del vèst imperi colonial de l'Atlàntic i del Pacífic.

Es catalanisme polític va ser la conseqüència primera de la nova doctrina filosòfica, i no podem en aquestes hores reflexives que imposa el silenci perllongat, ignorar els pioners de la lluita parlamentària que van fer possible el nostre èxit el 1932. No vull citar noms; alguns van ser, dintre d'una concepció exclusivament partidista, adversaris nostres. Però cal llegir la història del catalanisme polític per comprendre que en la maduresa nacional, no cren homes que anaven a Madrid com ho havien fet els nostres connacionals en el regnat de Carles III o quan les Corts de Cadix, sinó que era gent que obria un camí pel qual nosaltres després ens fariem pas. Per això els recordo a tots. La injustícia és una de les formes de la demagògia i nosaltres, a més de repudiar la demagògia, no volem portar l'estigma de l'ingrat.

Cal, però, una pregunta que formula el temps, la formula i l'imposa, perquè cada moment d'una pàtria té la seva exigència i la seva aspiració. ¿Es avui suficient el programa de La Nacionalitat Catalana d'en Prat de la Riba?

Hi ha una tendència a apreciar una evolució que és senyal de vida. Prat de la Riba va viure en una Catalunya més aviat tranquil·la, sense gaires pertorbacions exteriors. La vida es desenvolupava en un ambient placid; la mecanització encara no havia produït una solidaritat de massa que en el transcurs dels anys havia de ser el problema obrer. Ell, malgrat la seva actuació pública, va ser un home de laboratori, un teoritzador de la idea nacional a la qual nosaltres fem justícia. I aquesta justícia no la fem que n per tardana seria inadequada; la van fer quan al nostre partit, Esquerra Republicana de Catalunya, li va caure la responsabilitat d'ordenar la vida autònoma de Catalunya. Jo em recordo haver anat a Girona amb els dos Presidents de les nostres institucions, el de la Generalitat i el del Parlament de Catalunya, a la inauguració d'un grup escolar en el qual se li havia posat el nom del gran patrici, d'aquell home que amb raó Catalunya l'havia designat com "el seny ordenador de la nostra vida col·lectiva". L'herència d'en Prat de la Riba, en recollir-la nosaltres, Esquerra Republicana de Catalunya, vam tenir d'ordenar-la, donar-li una estructura i fer que tota aquella doctrina fos assimilada per una multitud que Prat de la Riba no havia tingut en compte. Ell va ser home de selecció, nosaltres vam ser gent de multituds. Però estic segur que hauria compartit amb nosaltres l'emoció de la victòria, que ell ni somniava: la de fer entrar tots els nuclis socials a la idea del catalanisme, fins aleshores exclusiu de l'estament conservador. Prat de la Riba o, més ben dit, la seva doctrina, com s'ha esdevingut en moltes fites de la nostra història, va encaixar a deshora. Per una fatalitat històrica massa constant a Catalunya a través de les seves dates decisives, el concepte nacional de què us parlava fa un moment, va arribar endarrerit. En la premsa